

Зміст

Педагогічна лабораторія

- 3 Інна Кондратець
Рефлексійний підхід до взаємодії з художнім текстом

Офіційний вігдін

- 11 **Рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у 2024/2025 навчальному році**

Додаток до листа МОН від 27.08.2024 № 1/15368-24

Ранній вік

- 18 Тетяна Яковенко
Допомогли малята Зайчисі та зайчатам
Заняття для дітей раннього віку

Спеціальна освіта

- 20 Юлія Рібцун
“Книжковий світ”: як облаштувати розвивальний осередок у логопедичній групі

Художня література

- 25 Анна Волошина
Що у цих хмарках таїться? Дивовижні таємниці!
Освітня діяльність дітей старшої групи за книжкою М. Артеменко “Таємниці хмар”

Управління і методична служба

- 28 Ірина Романюк
Повноваження керівника закладу дошкільної освіти
Вивчаємо новий Закон України “Про дошкільну освіту”

Посібник

- 34 Олена Литвиненко
Ласкаво просимо в осінь!
Дидактичний посібник для дітей раннього віку

Співпраця з родиною

- 36 Наталя Крива
Творча студія для малюків та їхніх батьків
- 37 **Зустріч із Хмаринкою-веселинкою**
Заняття для дітей раннього віку за участі батьків

Свята і розваги

- 39 Римма Ковальова-Чепурко, Любов Азізова
Козачата наші славні в будь-якому ділі вправні
Фізкультурна розвага для дітей середньої групи

Плекаймо рідну мову

- 27 **Спостерігати за хмарами чи слідкувати?**

Фотоконкурс “Наші діти”

- 3 обкл. Аліна Бурба, Оксана Іскра, Ольга Максимова, Світлана Саприкіна
Щедрі дари осені

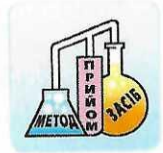
– До публікацій можна завантажити додаткові матеріали на сайті dv.in.ua

Працюємо і перемагаємо разом!

**ПЕРЕДПЛАТІТЬ СВІЙ ФАХОВИЙ ЖУРНАЛ
ДО КІНЦЯ 2024 РОКУ
ЗІ ЗНИЖКОЮ** на сайті dv.in.ua/peredplata

РЕФЛЕКСІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВЗАЄМОДІЇ З ХУДОЖНІМ ТЕКСТОМ

Інна КОНДРАТЕЦЬ, канд. пед. наук,
доцентка кафедри дошкільної освіти, факультет педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Чи знаєте ви, що художні тексти з дітьми можна не просто читати, а справді глибоко проживати? Пропонуємо ефективну авторську технологію, що допоможе всебічно опрацювати з дошкільниками художні тексти, екологічно формувати інтерес до книжки та читання.

ВЗАЄМОДІЯ ДІТЕЙ ІЗ КНИЖКОЮ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні, на жаль, педагоги досі не повною мірою використовують потенціал художньої літератури в освітньому процесі. Адже здебільшого обмежуються ставленням до неї як до допоміжного засобу, додатка до інших, так званих "головних", напрямів розвитку дітей. Так само викликає занепокоєння засилля репродуктивних запитань до літературних текстів у художньо-педагогічних спілкуваннях. Навіть із дітьми старшого дошкільного віку вихователі продовжують говорити про хто-що-куди-де, замість того щоб розвивати інтерес дошкільників до літератури засобами рефлексійних ("Що ти відчуваєш?"; "Чи траплялися з тобою подібні ситуації?"; "Як гадаєш, що відчуває персонаж твору?"), евристично-пошукових ("Навіщо персонаж так учинив?"; "Чому автор / авторка пише про це?") та творчих ("Що змінилося б у житті персонажів твору, якби автор...?"; "Якби ви були чарівниками, як би ви допомогли герою?") запитань.

Проблему вбачаємо також у відсутності чіткого покрокового алгоритму планування та організації взаємодії дітей дошкільного віку з художніми творами; недостатнє використання профільних літературних методів і прийомів; незрозуміння

педагогами того, які основні естетично-педагогічні акценти і художні смисли відповідають психічним особливостям кожного віку.

Рішення цих проблем убачаємо у впровадженні технології рефлексійного підходу до взаємодії з художнім текстом.

ТЕХНОЛОГІЯ РЕФЛЕКСІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ВЗАЄМОДІЇ З ХУДОЖНІМ ТЕКСТОМ

"Паспорт" технології

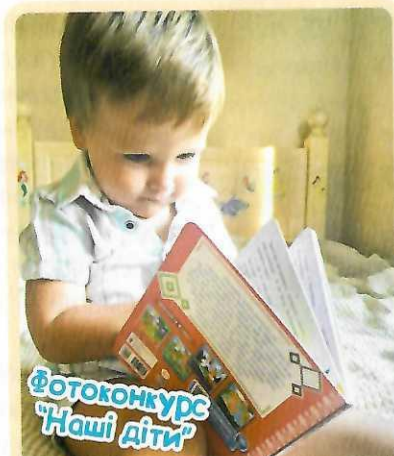
Мета: розкрити дітям багатство літературного тексту і втілені в ньому сенси; закласти основи для розвитку рефлексійного слухання.

Вектори взаємодії з текстом

1. Рефлексія (емоційне сприйняття, зв'язок із досвідом, спогади про аналогічні життєві ситуації; емпатія, порівняння з діями і переживаннями персонажів).
2. Сенси, закладені в художньому творі.
3. Образи твору.
4. Слововідкриття.
5. Інтерес до книжки.

Завдання

- ♦ Розвивати в дітей здатність розуміти "зерно" твору (закладені в нього сенси); усвідомлювати мотиви вчинків персонажів і висловлювати своє ставлення до них; відкривати для себе предметно-чуттєві аспекти образів.

**Цікаво книжечку гортати,
Хоч ще не змію я читати.**

(Це та наступне фото надані авторкою)

- ♦ Формувати готовність ділитися своїми враженнями від художнього твору, здійснювати рефлексію.
- ♦ Учити відчувати красу та образність мовлення; збагачувати й активізувати словник дітей.
- ♦ Стимулювати інтерес до читання, допитливість, розширювати світогляд.

Результати: інтерес дітей до читання і розуміння власних почуттів, збагачення картини світу та мовлення.

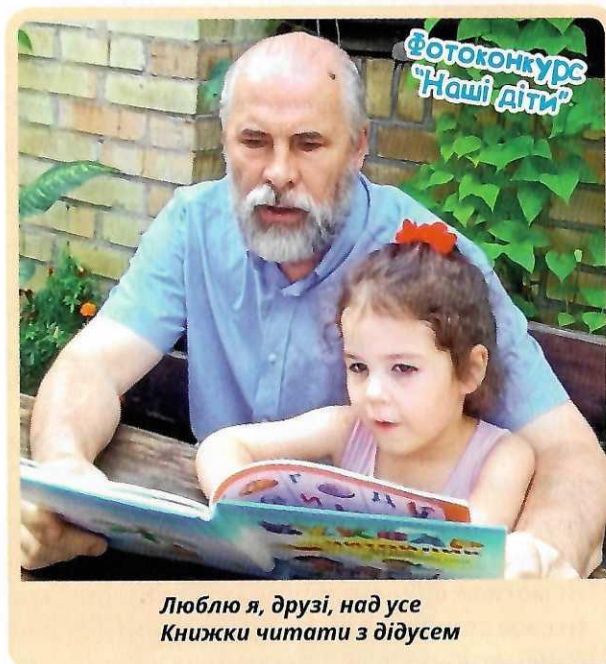
Алгоритм реалізації технології

Етап 1. Занурення в текст педагога

- ♦ **Літературний крок.** Ознайомлення з текстом, його сприйняття, саморефлексія; визначення сенсів твору.
- ♦ **Мовленнєвий крок.** Визначення слів для опрацювання (незнайомі / малознайомі; метафори / порівняння / епітети / образні звороти та ін.).
- ♦ **Методичний крок.** Окреслення запитань (рефлексійні, евристично-пошукові, творчі, рефлексійно-творчі, репродуктивні). Вибір профільних літературних методів та прийомів для глибокого розкриття тексту та слово-відкриття.

Етап 2. Відкриття художнього тексту з дітьми

- ♦ Передчитання (ігри, вправи, спостереження).
- ♦ Лаконічна передмова-навіювання / пропозиція / сторітелінг педагога / рефлексійне запитання ("А з вами траплялося, що...?").
- ♦ Читання.

Люблю я, друзі, над усе
Книжки читати з дідусем

- ♦ Запитання.
- ♦ Ігри, вправи, етюди, творчі пропозиції.

Етап 3. Мистецька післядія (педагоги — діти — батьки вихованців)

- ♦ Малювання, аплікація, ліплення.
- ♦ Створення пісень, танцювальних композицій.
- ♦ Перегляд мультфільмів.
- ♦ Створення тематичних стендів, стіннівок, лепбука, альбому тощо.

Етап 4. Рефлексійна післядія

- ♦ Узагальнювальна рефлексія з дітьми.
- ♦ Педагогічна саморефлексія педагога.
- ♦ Рефлексійні та мовно-літературні вправи.

Етап 5. Пам'ятні "артефакти"

- ♦ словничок з ілюстраціями / "портретами" слів;
- ♦ ігри, продукти мистецької діяльності, збірки, стіннівки, стенди зі світлинами;
- ♦ "зерно твору" у вигляді прислів'я, правила, закону групи тощо.

Базові поняття технології

Окреслимо основні поняття, які є підґрунтям і водночас векторами означеної технології.

Технологія — процес систематичного використання прогресивних ідей за певним алгоритмом дій і з окресленням чіткого результату для розв'язання певного проблемного завдання та підвищення ефективності конкретної діяльності (відповідає на запитання "Навіщо?", "Що робити?" і є стратегією, на відміну від методики — тактики).

Сенс (смісл) твору — надзмістове (екзистенційне) значення твору, яке пізнається в контексті уявлення читача про зображувану в ньому дійсність та її зіставлення з мінливою реальністю, власним сьогоденням. Зміст твору — постійний, а сенс (смісл) може зазнавати суттєвих трансформацій зі зміною історико-культурного контексту.

Розкриваючи сенси художнього твору для дітей, варто пам'ятати:

- ♦ смисли твору мають бути зрозумілі дітям;
- ♦ в одному творі може бути кілька смислів (головні, другорядні);
- ♦ смисли можна формулювати своїми словами (дитячі / дорослі максими, сентенції, правила, закони) або використовувати тексти прислів'їв чи соціальних правил).

Рефлексія — мисленнєвий процес, спрямований на аналіз, оцінювання й розуміння особистістю себе, своїх дій, мовлення, досвіду, відчуттів, емоційних станів, почуттів, стосунків з іншими,

спогадів, здібностей, характеру, власних завдань і призначення.

Рефлексія — незамінний психолого-педагогічний метод, який дає можливість: 1) пригадати, виявити й усвідомити основні компоненти освітньої діяльності — її смисли, типи, способи, проблеми, шляхи їх розв'язання, отримані індивідуальні та колективні результати; 2) визначити емоційне ставлення до процесу і результатів діяльності; 3) зіставити намічені цілі (очікування) з продуктами взаємодії.

Рефлексійне слухання — стратегія спілкування з літературними творами, яка передбачає здатність дитини:

- ♦ “уловлювати” емоції, які переживають персонажі, та порівнювати їх із власними, прожитими колись;
- ♦ зіставляти ситуації, описані у творі, з власними;
- ♦ переживати палітру почуттів, уболіваючи за персонажів, і в небуденний спосіб (“Якби в мене була чарівна паличка...”) прийти їм на допомогу;
- ♦ адресувати запитання автору чи персонажам твору щодо конкретних моментів сюжету, дій, описів тощо.

Саморефлексія педагога — здатність аналізувати й оцінювати різні складники освітнього процесу, а також окремі форми взаємодії з вихованцями, причинно-наслідкові ланцюжки в ситуаціях та способи регулювання: 1) власні дії, застосовані методи та прийоми, слова й емоції, стани і ставлення; 2) дитячі почуття та поведінкові прояви; 3) характер і особливості спільної діяльності та стосунки в площинах “діти — діти”, “діти — дорослий”.

Слововідкриття — процес аналізу, дослідження, обстеження й оцінювання слів у художньому тексті, який відкриває нові грані їх звучання і значення та шляхи їх активізації в словнику. Підґрунтям для пояснення є досвід дітей і обсяг наявних знань.

Слововідкриття передбачає два вектори розкриття дітям смислу слова: **етимологічний** (походження слова: “Чому об’єкт / явище має таку назву?”) та **семантичний** (значення слова, фразеологізму).

Ефективні інструменти слововідкриття: розкриття слова через усі канали засвоєння інформації (зір, слух, тактильні відчуття, нюх, смак);

Створили в себе ми в садку
Читацький клуб на килимку!

(Надіслала Наталія Семендяй, ЗДО № 6 “Крунк”, м. Славутич, Київська обл.)

багаторазове пояснення; гумор, несподівані порівняння; аналогія з чимось близьким дітям.

Ефективні методи слововідкриття: візуальний (картки, малюнки, світлини, картини); вербальний (сторітелінг: “Мені пояснювали це так...”; етимологічна чи семантична казка, оповідання; дитяча енциклопедія тощо); невербальний (за допомогою жестів, рухів, міміки); рольовий (пантомімічні та інтонаційні етюди, інсценізація твору).

Профільні літературні методи — система послідовних способів пізнавальної діяльності педагога і дітей, спрямованих на реалізацію завдань взаємодії з літературними творами. Увага при цьому фокусується на особливостях художнього тексту, взаємозв'язку авторських смислів та емоційних реакцій на них кожної особистості. До профільних літературних методів належать: рефлексійний, біографічний, евристично-пошуковий (дослідницький), творчий, метод асоціацій, метод коментованого розкриття смислів.

Рефлексійний метод дає можливість:

- ♦ проаналізувати власні емоції від прослуханого художнього твору, його подій, сюжету, персонажів;
- ♦ оцінити почуття літературних персонажів;
- ♦ порівняти зміст твору з власним життєвим досвідом (згадати певні ситуації, учинки, пережиті емоції);
- ♦ визначити причинно-наслідкові ланцюжки в літературному творі й віднайти аналогії у своєму житті.

Ефективні прийоми рефлексійного методу: рефлексійні запитання (стосуються емоцій персонажів твору і вражень та емоцій, спогадів дітей / дорослого; рефлексія щодо почуттів, процесу і ре-

зультатів спільної діяльності); інтерв'ю/автоінтерв'ю стосовно вражень, почуттів та емоцій від конкретного твору, поведінкових проявів персонажів, мови твору, авторських смислів; рефлексійна вправа "Дзеркало" (відтворення емоцій персонажів і своїх власних під час проговорювання дорослим певних фрагментів художнього тексту); "Машина часу" / "Крісло оповідача (спогадів)" (розповідання своїх історій, близьких за сюжетом до конкретного твору); "Рольовий етюд" (інсценування певних фрагментів літературного твору; моделювання можливих сюжетних сцен, які змінять кінцівку або мотиви поведінки персонажів); "Незакінчене речення" (зміст речень переважно стосується почуттів та емоційного настрою дитини під час слухання конкретного літературного твору).

Біографічний метод реалізується у використанні фактів біографії автора літературного твору для більш глибокого розуміння смислів і сюжету або в придумуванні біографії для певного персонажа чи об'єкта твору.

Ефективні прийоми біографічного методу: рефлексійно-творчі запитання ("Якби ви були..., то яке запитання поставили б...?"); інтерв'ю: уявний діалог / полілог із письменником щодо конкретного твору; "Скринька / торбинка з таємницями": предмети, світлини, пов'язані з епізодами біографії письменника, що дотичні до конкретного твору; сторітелінг: історії про певні життєві ситуації, уподобання, особливості характеру письменників; "Біографія персонажа": створення біографії певного персонажа або об'єкта твору; "Мольфар (віщун)": передбачення подій і змін у житті персонажів чи окремих об'єктів твору; "Літературна вікімедія": підготовка та презентація "медіасторінок", присвячених письменнику / письменниці (інфор-

мація про життя та творчість, фрагменти творів, світлини, відеоматеріали); "Сторінка в груповій Вікіпедії (біографія великих відкриттів)": інформація про дату ознайомлення з певним твором, значущі результати ("артефакти") та рефлексії дітей і дорослих, підкріплені світлинами.

Евристично-пошуковий (дослідницький) метод — встановлення причинно-наслідкових ланцюжків у поведінкових і емоційних проявах персонажів. Цей метод допомагає: побачити художні, моральні, філософські проблеми, порушені письменником; знайти шляхи їх розв'язання в тексті; закласти основи для роздумів; ознайомити вихованців з основами дослідницького підходу: від спостереження над явищем, словом до його аналізу, від суб'єктивних спостережень до узагальнень.

Ефективні прийоми евристично-пошукового методу: проблемні, евристично-пошукові запитання ("навіщо?", "чому?") та дослідницькі завдання; проблемна ситуація; "Коло ідей"; "Наукове відкриття"; "Лабораторія досліджень"; "Шерлок Голмс (або популярний літературний / мультиплікаційний персонаж) веде розслідування"; порівняльний аналіз персонажів, епізодів, пейзажів, стилістичних особливостей твору; порівняння / зіставлення різних творів, їх персонажів; "Дивинка" ("Йойка"); евристичний полілог (бесіда) за змістом прочитаного; командний диспут (дебати, дискусія, батл).

Творчий метод, або метод творчого читання, за допомогою використання різних прийомів і засобів урізноманітнює процес сприймання вихованцями художнього тексту; дає можливість візуалізувати почуте, стимулює інтерпретаційну діяльність.

Ефективні прийоми творчого методу: творчі ("Що було б...?") та рефлексійно-творчі запитання ("Якби ви були..., як би допомогли...?", "Якби у вас був чарівний предмет, що б ви зробили?", "Якби ви були на місці..., як би вчинили / що сказали б?"); читання під музику (описи природи, пори року, ліричні відступи в тексті тощо); читання в несподіваному місці (скажімо, казку "Рукавичка" можна читати в "халабуді"; "Колосок" — на лавці біля хлібної крамниці тощо); читання на тлі певного мистецького твору (картини, колажу, скульптури тощо); читання з рольовими вставками (у знайомому тексті доцільно давати дітям можливість проговорювати репліки, діалоги, пісеньки персонажів казок); літературний (мистецький, веб) квест; "Прогноз-передбачення"; "Тиша (пауза)".

Метод асоціацій полягає в пошуку схожості між різними предметами, явищами, подіями, про-

У нашій груповій бібліотеці
Кожен знайде книжечку до серця.

(Надіслала Леся Кривонос,
ЗДО № 16 "Сонечко", м. Суми)

цесами, людьми за певними ознаками, властивостями, поведінкою тощо; зіставленні їх з іншими, більш-менш подібними або контрастними (у часі, просторі), та власним досвідом.

Ефективні прийоми методу асоціацій: аналогія (пряма, особиста, символічна, фантастична; метафора (перенесення ознак одного предмета чи явища на інший на основі їхньої схожості, народження нових образів, змісту, сенсів), творчі запитання; “Візуалки-уявлялки” (завдання на розвиток уяви); асоціативні ланцюжки / кластери / мапи; вправи “Порівнялки” (пошук аналогій); “Закінчи малюнок”; підготовка ейдос-малюнків (графічних малюнків); створення мнемотехнічних ланцюжків і квадратів (асоціативних малюнків).

Метод коментованого розкриття смислів забезпечує глибоке розуміння дітьми змісту художнього тексту, сприяє усвідомленню почутого і готує до рефлексій та аналізу завдяки педагогічному професіоналізму: усвідомленню дитячого незнання в певних сферах (у межах конкретного літературного твору) та вмінню лаконічно і цікаво пояснювати незнайомі поняття.

Види коментарів під час ознайомлення з художніми творами:

- ♦ **лінгвістичний** (коментування незрозумілих слів та їхніх значень, умов уживання слів у художньому тексті; елементів поетичної мови; пояснення прямих і переносних значень слів, фразеологізмів);
- ♦ **історико-культурний** (розкриття маловідомих і незрозумілих дітям фактів історії та культури країни / країн, відображених у художньому творі);
- ♦ **побутовий** (пояснення специфічних національних побутових реалій, звичаїв);
- ♦ **географічний** або **природничий** (пояснення особливостей клімату, флори та фауни, рельєфу країни, про яку розповідає автор твору).

Ефективні прийоми методу коментованого розкриття смислів: уточнювальні запитання; створення етимологічних і семантичних казок; вправи “Словник”, “Енциклопедія”, “Довідкове бюро”, “Робот-усезнайко”, “Розшифруй картинку”, “Знайди пару”, “Як у них, як у нас”, “Як було і як стало”; інтелект-карти / кластери; сторітелінг.

Післядія (мистецька і рефлексійна) — дії, що відбуваються після етапу ознайомлення з художнім текстом, здатні підсилити враження, уявлення, розуміння образів і сенсів.

Пам’ятні “артефакти” — об’єкти, що є символічними свідками та ілюстраторами зустрічі ді-

тей і дорослих із конкретним літературним твором.

Художній образ — створена мовними засобами узагальнена картина реальної дійсності, об’єктів або переживань митця, які читач пропускає крізь свої фільтри сприйняття, почуття і власний досвід. Залежно від об’єкта зображення образи літературних творів поділяють на такі: образи-персонажі, образи-пейзажі, образи-речі, образи-емоції, образи-поняття, образи-події, образи-інтер’єри, образи-символи, образи-алегорії. Ще одна класифікація допомагає розрізняти образи за способом творення і сприйняття: слухові, зорові, дотикові, смакові, запахові.

ПРАКТИЧНИЙ ТРЕНАЖЕР

Пропонуємо на прикладі одного літературного твору розглянути алгоритм використання технології рефлексійного підходу до взаємодії з художнім текстом із дітьми старшого дошкільного віку. Для зручності на певних етапах застосовуватимемо формат педагогічного нотатника.

Пізній сонях

Пізній сонях у городі
Демонструє жовту вроду.
І здивовано моргає:
— Чом тепла уже немає?
Тихо сонечко шепоче:
— Буду гріть тебе до ночі...
Сонях вдячно усміхнувся
І до сонця повернувся.
Тихо віями тріпоче —
Увібрать тепло все хоче.

М. Пономаренко

Етап 1. Занурення в текст педагога

Літературний крок

Рефлексійний нотатник: “Для мене вірш про сонях — це подорож у дитинство. Я дуже любила спостерігати за цією дивовижною квіткою; завжди дивувалася магії повертання голівки соняха за сонцем, ще й подумки складала казки про особливі “родинні” стосунки сонечка і соняха.

Сенс твору, як я його відчуваю, — у здатності дарувати і приймати із вдячністю тепло”.

Мовленнєвий крок

Сонях (соняшник) / сонце — рослина, плоди якої дозрівають восени, і зірка, що дарує світло й тепло. Вони круглі та корисні для людей, а жовті пелюстки соняха нагадують сонячні промені.

Пізній сонях — той, що дозріває пізно, восени.

Демонструвати — свідчити про що-небудь, показувати щось; наочно підтверджувати.

Врода — сукупність зовнішніх рис, фізичних якостей людини / об'єкта, які справляють приємне враження; краса.

Вії — волоски, що вкривають краї повік і захищають очі від пилу та дрібних комах.

Тріпоче — тремтить, дрижить, часто й дрібно коливається.

Увібрать тепло — наповнитись теплом.

Методичний крок

- ♦ **Рефлексійні методи:** аналіз емоцій дітей; душевного стану персонажів — соняха і сонечка; спогади малечі про спостереження за соняхами, згадування відчуттів від сонячного тепла восени і влітку, ситуацій демонстрування свого зовнішнього вигляду, вираження вдячності за добро.
- ♦ **Біографічні методи:** сторітелінг (розповідь про письменницю), "Крісло оповідача", "Інтерв'ю", "Батьківські оповідки".
- ♦ **Творчі методи:** вибір цікавого місця і формату для читання; завдання на розвиток уяви перед читанням; творчі запитання; творчі вправи; пантомімічні етюди; творчі завдання для художньо-продуктивної діяльності).

Етап 2. Відкриття художнього тексту з дітьми

Передчитання

Ігри і вправи: "Моя улюблена квітка", "Я знаю такі слова на звук [с]", "Дерево слів-родичів" та ін.

Читання віршів Марії Пономаренко, присвячених темі городу.

Читання

Передмова

Розповідь виховательки (сторітелінг): "Дружила я з однією дитячою письменницею, Марією Пономаренко, яка дуже любила соняхи. Вона написала багато віршів про цю квітку. Навіть її читанка називається "Усміхнений сонях". На першій сторінці цієї книжки письменниця написала так: "Сонях — то символ України. І я сподіваюся, що наша країна буде такою ж сильною і сонячною, як ця квітка. І усміхненою...". А ще Марія Антонівна писала картини. І на багатьох її полотнах зображені соняхи. Хочете, прочитаю свій улюблений вірш про сонях? Поки я читатиму, уявіть зустріч соняха і сонечка (спробуйте побачити себе на місці соняха чи сонечка).

Варіанти читання

- ♦ Творчі прийоми: на зеленій ковдрі-"городі"; на тлі картини (галереї картин) із соняшниками — В. Ван Гога, Ю. Камишного, М. Пономаренко.
- ♦ Назва вірша озвучується зразу ("Вірш називається «Пізній сонях»"), або дітям пропонують послухати твір і придумати для нього власну назву.
- ♦ Цілісне прочитання вірша (без пауз).
- ♦ Читання з паузою після рядка "І здивовано моргає" із запитанням до дітей: "Чому здивувався сонях?".
- ♦ Читання з паузою після рядка "Тихо сонечко шепече" із запитанням до дітей: "Як гадаєте, що сонечко прошепотіло соняху?".

Запитання після прочитання

Рефлексійні запитання

- ♦ Яким за кольором і температурою вам здався вірш? Чому?
- ♦ Що ви відчували під час слухання: спочатку, всередині та наприкінці? А що відчували персонажі в різні моменти?
- ♦ Чи траплялися з вами подібні ситуації (коли вам було холодно; коли хтось допоміг вам не почуватися самотнім; коли ви були вдячні іншим людям тощо)?

Евристично-пошукові контекстні запитання

- ♦ Чому сонях у вірші названо пізнім? Це як? Як гадаєте, кому сонях демонструє вроду? Навіщо він це робить?

Евристично-пошукові лінгвістичні запитання

- ♦ Якими словами описуються у вірші сонях і сонечко? Чи можемо ми за цими словами зрозуміти, як авторка ставиться до них? А як ставляться одне до одного сонях і сонце? Які слова у вірші це підтверджують?

Творчі

- ♦ Що було б, якби...?
- ♦ Що було раніше, до подій, описаних у вірші?
- ♦ Як гадаєте, а що буде після?

Рефлексійно-творчі

- ♦ На чиєму місці (соняха чи сонця) вам легше себе уявити? Чому?
- ♦ Якби ти був письменником / була письменницею, який твір ти написав / написала би про сонях чи про сонце? Які слова дібрав / дібрала би для опису героїв?

Ігри, вправи, етюди, творчі пропозиції (на вибір, для пролонгованого використання)

- ♦ “Крісло оповідача” (розповіді виховательки про особливості малювання соняшників різними художниками).
- ♦ “Піраміда запитань до персонажів”.
- ♦ Інтерв’ю “Чим я схожий / схожа на соняха (сонечко)?”.
- ♦ “ЗД-окуляри”: “Що ще я побачив / побачила у вірші?”.
- ♦ “Чарівні навушники”: “Що ще я почув / почула у вірші?”.
- ♦ Пантомімічні етюди: “Сонях демонструє свою вроду”; “Як я вбираю в себе тепло”; “Усміхаємося вдячно”; “Здивовано моргаємо”.
- ♦ Творча вправа “Що би я зробив / зробила для соняха і сонця, якби мав / мала чарівну паличку”.

Етап 3. Мистецька післядія (педагоги — діти — батьки вихованців)

Малювання ілюстрацій, аплікація, ліплення

- ♦ Малювання ілюстрацій до вірша “Пізній сонях”.
- ♦ Створення колажу “Якби я був / була сонечком”.

Створення пісень, танцювальних композицій

- ♦ Слухання пісень про сонях.
- ♦ Створення пісні про сонях.
- ♦ Виконання танцювальних композицій.

Створення тематичного лепбука, альбому, стендів, стіннівок тощо

- ♦ Складання етимологічних казок до слів “врода”, “вії”.

Марія Пономаренко в “Літературній вітальні”
ЗДО № 4 “Сонечко” м. Звягеля
Житомирської обл.

(ідея заходу — Лідія Башинська, фото — Анна Смулько)

- ♦ Поповнення “Словничка” новими словами й візуальними “портретами”.
- ♦ Створення авторських творів дітей і дорослих про сонях і сонечко, про вміння дякувати і дарувати тепло.
- ♦ Оформлення стенду родинних світлин “Ми біля соняхів”.
- ♦ Створення тематичного лепбука “Таке різне тепло”.
- ♦ Оформлення збірки “Батьківські оповідки про ситуації «давати — брати — дякувати»”.
- ♦ Створення стіннівки “Ми вдячні за...” або стенду дитячих світлин “Вдячні усмішки”.

Етап 4. Рефлексійна післядія

Узагальнювальна рефлексія з дітьми

- ♦ Чи сподобався вам вірш Марії Пономаренко “Пізній сонях”? Що саме в ньому припало вам до душі?
- ♦ Що вам було найцікавіше робити: слухати вірш, декламувати чи розігрувати його в ролях, грати в ігри та виконувати вправи, малювати сонях і сонечко, придумувати пісні й танок для них? Чому?
- ♦ Чий етюд, малюнок, аплікація, пісня вам найбільше запам’яталися? Чому?
- ♦ Що ми за цей час встигли дати іншим людям? Що отримали?
- ♦ Кому ми можемо подякувати за те, що відкрили для себе вірш про сонях і сонечко?

Саморефлексія педагога

Рефлексійний нотатник: “Вірш моїм вихованцям припав до душі: образи і сенси зрозумілі, мова твору доступна; персонажі пробуджують увагу і сприяють розвитку емпатії. Трохи складними виявилися емоційні етюди, запланую їх побільше на щодень”.

Орієнтовні післядії з дітьми (рефлексійні та мовно-літературні вправи)

Рефлексійні вправи: “Коли я буваю вдячним / вдячною”, “Я кажу «дякую», коли...”, “Я дарую тепло своєї душі тому, хто...”, “Кого я готовий / готова гріти до ночі?”.

Вправа “Так / ні”

Орієнтовні запитання

- ♦ Вірш називається “Ранній сонях”?
- ♦ Дія вірша відбувається на городі?
- ♦ Головні персонажі твору — сонях і дощ?
- ♦ Сонях демонстрував зелену вроду?
- ♦ Сонях сонцю усміхався вдячно?

Вправа “Додай правильну риму”

Пізній сонях в магазині / Демонструє жовту вроду.
І здивовано каже / Чом тепла уже немає?
Тихо сонечко говорить / Буду грить тебе до ночі...
Сонях вдячно засміявся / І до сонця повернувся.
Тихо віями тріпоче / Увібрать тепло все бажає.

Вправа “Порівняй вірші”

Педагогиня читає дітям іще один вірш Марії Пономаренко про сонях і просить порівняти твори.

Ніби зовсім ненароком
Розтулив наш сонях око.
Всі в городі зацікавили,
Ворухнутися не сміли.
Бо оця чудова врода —
Справжня радість для городу.

Вправа “Чому так кажуть?”

Вислови для вправи: “Добре роби, добре й буде”; “Не шукай краси, а шукай доброти”; “Від твого тепла всім тепло”; “Вдячність і пшениця родять лише на доброму ґрунті”.

Етап 5. Пам’ятні “артефакти”

- ◆ Словничок: слова з візуальними “портретами” (вії, врода, увібрати тепло, демонструвати).
- ◆ Збірки етимологічних казок до слів “врода”, “вії”; авторських творів дітей і дорослих про сонях і сонечко, про вміння дякувати й дарувати тепло; батьківські оповідки про ситуації “давати — брати — бути вдячними”.
- ◆ Альбом із малюнками “Портрет соняха”.
- ◆ Альбом зі світлинами “Як ми ілюстраторами були”, колективний колаж “Якби я був / була сонечком”.
- ◆ Стенди родинних світлин “Ми біля соняхів”, дитячих світлин “Вдячні усмішки”.
- ◆ Стіннівка “Ми вдячні за...”.
- ◆ Тематичний лепбук “Таке різне тепло”.
- ◆ Поповнення медіастудії піснями про сонях, доброти.
- ◆ “Зерно твору”: розуміння істин (на вибір): “Добре роби, добре й буде”, “Не шукай краси, а шукай доброти”, “Від твого тепла всім тепло”, “Вдячність і пшениця родять лише на доброму ґрунті”.

ПІДБИВАЄМО ПІДСУМКИ

Хочемо наголосити, що взаємодію з певним текстом і художньо-педагогічне спілкування з дітьми можна планувати (звісно, зважаючи на вік та особливості розвитку вихованців конкретної групи, їхні інтереси, а також особливос-

ті літературного жанру (поезія, проза) та обсяг твору) у різні способи.

Цілісно:

- ◆ читання тексту + запитання + ігрові вправи та творчі завдання + артвправи за змістом твору.

Фрагментарно:

- ◆ читання тексту + рефлексія вражень;
- ◆ читання тексту + запитання;
- ◆ читання тексту + ігрові вправи та творчі завдання; артвправи за змістом твору.

У форматі літературного мініпроєкту

(2–3 дні):

- ◆ реалізація всіх етапів алгоритму технології на 100 %;
- ◆ використання всіх профільних літературних методів і прийомів;
- ◆ максимальне залучення батьків;
- ◆ презентація результатів літературного мініпроєкту, переважно літературного спрямування (збірка авторських віршів, оповідань чи казок дорослих і дітей; літературний альманах; журнал коміксів за певним твором; віммельбух за конкретним текстом тощо).

Запитання можна ставити рандомно, не обов’язково в тому порядку, який представлено в практичному тренажері. Варто обійтися взагалі без репродуктивних запитань (їх може успішно замінити вправа “Так / ні”, заощаджуючи енергію дитячого інтересу для рефлексійних, евристично-пошукових та рефлексійно-творчих запитань.

Отже, педагог може на власний розсуд модифікувати, адаптувати, варіювати форми, літературні методи та прийоми, головне, аби в центрі уваги залишався художній текст і його рефлексійне сприйняття кожною дитиною, тобто чуттєве пізнання авторських смислів і формування своїх — через співвіднесення із власним практичним та емоційним досвідом. ■

**Якби були ми чарівницями з тобою,
Чим ми могли б допомогти герою?**

(Надіслала Марія Єфімчук, ЗДО № 11, м. Рівне)